

CZASOPISMA NAUKOWE WOBEC WYZWAŃ EWALUACJI NAUK SPOŁECZNYCH

WPROWADZENIE

W tym roku mija 100 lat od powstania „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” (RPEiS). Oczywiście, zdaję sobie sprawę, że okrągłe rocznice wprost skłaniają do czynienia podsumowań, przypominania faktów, podkreślania zasług kolejnych redaktorów naczelnych RPEiS. Jednak w niniejszym wprowadzeniu chciałbym uniknąć omawiania historii Ruchu, tym bardziej że rys historyczny naszego czasopisma został pięknie przedstawiony przez redaktor naczelną Teresę Rabską we Wprowadzeniu do zeszytu 2/2006. Dlatego *aby* nie powielać pracy wykonanej przez innych, wskażę na elementy wspólne i trwałe, jakie można wyróżnić w stuletniej działalności publikacyjnej czasopisma.

Instytucje i organizacje społeczne stoją ludźmi. Stąd nie sposób w tym miejscu nie przywołać nazwisk znakomitych redaktorów naczelnych naszego czasopisma. Byli nimi wybitni profesorowie: Antoni Peretiatkowicz, Alfred Ohanowicz, Zbigniew Radwański, Zygmunt Ziemiński, Maciej Zieliński i Teresa Rabska. Prowadzili oni „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” w czasach niezmiernie trudnych. Okres międzywojenny to czas budowania czasopisma, czas nadrabiania zaległości publikacyjnych po okresie zaborów. Dalsze redagowanie dynamicznie rozwijającego się kwartalnika zostało brutalnie przerwane przez wybuch wojny, okres okupacji niemieckiej, a następnie przez totalitaryzm komunistyczny po 1945 r. Wznowienie działalności wydawniczej nastąpiło w 1958 r., ale również i w tym wypadku kierowanie czasopismem przypadło na niełatwe czasy funkcjonowania reżimu komunistycznego. Wreszcie przemiany ustrojowe, społeczne i gospodarcze po 1989 r. stanowiły niemałe wyzwania dla kolejnych redaktorów naczelnych RPEiS. Bez wątpienia, mimo tych ekstremalnie trudnych warunków kierowania czasopismem naukowym, to postawa nieustępliwości kolejnych redaktorów naczelnych pozwoliła zachować jego niezależność oraz utrwalić jego silną pozycję wśród polskich czasopism naukowych.

Zatem gdyby zastanowić się nad tym, co jest wyjątkowe i co jest trwałe w stuletniej działalności publikacyjnej „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”, to na cztery aspekty należałoby zwrócić uwagę. Pierwszy aspekt to ciągłość. Ciągłość tę rozpatrywać można w trzech wymiarach: temporalnym – RPEiS jest jedynym czasopismem prawniczym o rodowodzie przedwojennym; merytorycznym – RPEiS, można powiedzieć od zawsze, był czasopismem naukowym mającym ambicję bycia czasopismem co najmniej o zasięgu krajowym, a nie lokalnym; oraz publicznym – RPEiS zawsze przykładął dużą wagę do aktywnego angażowania się w sprawy nauki, a także w życie społeczne i gospodarcze Rzeczypospolitej Polskiej.

Drugi aspekt to interdyscyplinarność. Nie ma bodajże żadnego polskiego czasopisma naukowego o takiej tradycji, jak RPEiS, które łączyłoby trzy dziedziny nauki: prawa, ekonomii i socjologii, czego szczególnym przykładem są zeszyty monotematyczne. Na jego łamach prezentowano poglądy formułowane z różnych perspektyw merytorycznych. W konsekwencji więc publikowano w nim prace wielu wybitnych przedstawicieli nauk prawnych, ekonomicznych i socjologicznych. Nie sposób wymienić wszystkich autorów, dlatego tytułem przykładu wspomnieć należy niektórych z nich. W dziale prawnym publikowali między innymi: Czesław Znamierowski, Alfred Ohanowicz, Gustav Radbruch, Hans Kelsen, Zygmunt Ziemiński i Zbigniew Radwański. W dziale ekonomicznym swoje osiągnięcia prezentowali między innymi Edward Taylor oraz Leszek Balcerowicz, a w dziale socjologicznym swoje prace zamieszczali tacy autorzy, jak: Jan St. Bystron, Florian Znaniecki i Tadeusz Szczurkiewicz.

Trzeci aspekt działalności „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” to wymiar wykraczający poza działalność publikacyjną, a który można nazwać wymiarem publiczno-wychowawczym. Wynika on z przyjęcia przez członków Redakcji trwałej zasady, że działalność redakcyjna jest nie tylko działalnością naukową, lecz także, a może przede wszystkim, wywiązywaniem się ze społecznej roli uczonego i nauczyciela. Zapewne wierność tej zasadzie kolejnych redaktorów naczelnych czasopisma wynikała z czynników zewnętrznych: przyszło im prowadzić Ruch w czasach bardzo trudnych, ale nie sposób lekceważyć czynnika osobowo-indywidualnego: każdy z nich był członkiem formacji intelektualnej oraz moralnej, w ramach której na elity nakładało się szczególne obowiązki publiczne.

Wreszcie czwarty aspekt działalności „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” związany jest z samym, trochę już staromodnym, tytułem czasopisma, a mianowicie ze słowem: „ruch”. Przez 100 lat „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” był i jest w stałym ruchu wymiany myśli, refleksji, badań przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Tytułowy „Ruch” nie oznacza bynajmniej jedynie wewnętrznej ciągłej wymiany myśli i poglądów naukowych między przedstawicielami nauk prawnych, ekonomii czy socjologii, ale oznacza to, co najbardziej jest charakterystyczne dla naszego czasopisma – to reagowanie i publikowanie badań dotyczących przemian gospodarki, przemian ustrojowych oraz transformacji polskiego społeczeństwa. W swojej długiej historii Ruch był czasopismem, które nie stroniło od podejmowania

tych zagadnień, co oczywiście nie zawsze spotykało się z przychylną reakcją aktualnych władz politycznych.

Ostatnie wydarzenia polityczne oraz spory o ocenę czasopism naukowych w Polsce zasadnie każą nam przypuszczać, że również i w najbliższych latach na łamach RPEiS pojawiać się będą artykuły podejmujące najbardziej aktualne problemy z dziedziny prawa, ekonomii czy socjologii. Jak bowiem celnie wskazywała Teresa Rabska: „tylko wówczas czasopismo nasze będzie miało szansę stać się rzeczywistym ruchem, zmierzającym do koniecznych zmian w życiu prawnym, gospodarczym i w stosunkach społecznych”.

Podkreślając walor ciągłości i kontynuacji działalności publikacyjnej RPEiS, należy jednak podkreślić, że również samo czasopismo się zmienia. Ruch nawiązał stałą współpracę międzynarodową, zapraszając do Komitetu Redakcyjnego przedstawicieli zagranicznych ośrodków naukowych, rozpoczął również publikowanie artykułów w języku angielskim i tym samym otworzył się na autorów zagranicznych. Idąc z duchem czasu, RPEiS wykorzystuje nowoczesne narzędzia publikacji – gdy tylko pojawiła się taka możliwość (2010), zaczął się ukazywać w wersji elektronicznej, i to od razu w otwartym dostępie. Dzisiaj cała zawartość, zarówno archiwalna (od 1921), jak i bieżąca czasopisma jest dostępna online. Dzięki temu ciągle zwiększa się zasięg i cytowalność naszego czasopisma. (Na marginesie można tylko dodać, że gdy piszę te słowa, łączna liczba pobrań z zasobów elektronicznych Ruchu to blisko 3 miliony). Zwiększa się także liczba zagranicznych baz referencyjnych, które indeksują RPEiS.

Podejmujemy te kroki dlatego, że czasopisma naukowe stanowią kluczowy kanał komunikacji w nauce i cieszą się dużym zainteresowaniem ze strony naukowców czy osób kształtujących politykę naukową, są bowiem wykorzystywane jako wskaźnik jakości publikowanych w nich badań naukowych. W związku z tym publikowanie w najlepszych czasopismach jest postrzegane jako przejaw jakości i produktywności naukowca, zgodnie z ideą: artykuł jest wart tyle, ile czasopismo, w którym jest opublikowany. Zatem zależność jest prosta: jakość prac przysyłanych do RPEiS zależy od jego jakości i oceny.

Niejako w ramy wspomnianych działań Redakcji „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” wpisuje się ostatnia nasza inicjatywa: wydanie na Jubileusz 100-lecia powstania naszego czasopisma zeszytu specjalnego, poświęconego aktualnym problemom polskiego czasopiśmiennictwa naukowego. Nie da się bowiem nie zauważyć, że czasopisma naukowe u progu lat dwudziestych XXI w. stają przed wieloma wyzwaniami. Wiele wątpliwości budzi sposób ich oceny parametrycznej. Inną kwestią wymagającą pilnej refleksji jest otwarty dostęp do czasopism naukowych. Wreszcie swoistym problemem, jaki pojawia się w czasopismach interdyscyplinarnych, a do nich należy RPEiS, jest ich przypisanie i jednocześnie dopasowanie do zasad publikowania w danej dyscyplinie naukowej. Dodatkowym, coraz większym wyzwaniem dla czasopism naukowych jest widoczny na całym świecie spadek zaufania do wiedzy naukowej. W tych okolicznościach ich odpowiedzialność za przekazywanie rzetelnych i sprawdzonych informacji wydaje się większa niż kiedykolwiek w przeszłości. Wszystkie wymienione powyżej problemy sprawiają, że przed polskimi czasopismami naukowymi stoją nie lada wyzwania.

Doniosłość problemów, o jakich mowa, ilustrują artykuły zawarte w jubileuszowym zeszycie „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”. Są to wypowiedzi autorskie wybitnych naukowców i redaktorów mocno zaangażowanych zarówno w poprawę jakości oceny parametrycznej, jak i punktacji polskich czasopism naukowych. W tym miejscu Redakcja składa podziękowania za ich wkład w przedstawienie, analizę oraz prognozę skomplikowanych zagadnień związanych z szeroko pojętą problematyką prowadzenia badań naukowych oraz ich upowszechniania poprzez wydawanie czasopism naukowych. Zawartość zeszytu została uporządkowana tak, aby poczynając od artykułów dotyczących aktualnych problemów czasopism naukowych w Polsce, poprzez artykuły dotyczące stanu polskich czasopism prawniczych oraz ekonomicznych, aż po artykuły o charakterze refleksyjnym, których kanwą refleksji jest Jubileusz 100-lecia Ruchu, objąć wszystkie spektra współczesnej dyskusji nad stanem polskiego czasopiśmiennictwa naukowego.

Niniejszy zeszyc powstał w trudnym, by nie rzec przełomowym, okresie kształtowania polityki naukowej Państwa, w szczególności polityki wspierającej badania naukowe oraz wydawanie czasopism naukowych. W sporach politycznych zbyt mało jednak jest miejsca na rzetelną dyskusję naukową odzwierciedlającą ponad doraźny interes partyjny rzeczywiste problemy polskiego czasopiśmiennictwa naukowego. A szkoda, gdyż stoją przed nim, w tym również przed „Ruchem Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”, ogromne zadania.

Mamy nadzieję, że opublikowanie niniejszego specjalnego zeszytu zrealizuje co najmniej trzy cele: będzie świadectwem starań Redakcji o to, by nasze czasopismo było „czasopismem w ciągłym ruchu”, reagującym na istotne i aktualne problemy pojawiające się we współczesnej Polsce; będzie ważnym głosem w dyskusji nad aktualnym stanem polskich czasopism naukowych; wreszcie uświetni 100 rocznicę powstania „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”.

I na koniec pozwolę sobie na garść osobistych refleksji. Zacząłem pracę w Redakcji RPEiS w 1995 r., będąc asystentem w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa i terminując w Redakcji wtedy, gdy redaktorem naczelnym był prof. Zygmunt Ziemiński. W 1996 r. zostałem pełną gębą sekretarzem redakcji, którą kierował prof. Maciej Zieliński, by następnie kontynuować sekretarzowanie od 2003 r., gdy redaktorem naczelnym została prof. Teresa Rabska. Wymieniam te postaci nie dlatego, by pokazać, jak mocno opierał się Ruch na wybitnych osobowościach redaktorów naczelnych, ale by podkreślić wagę indywidualności i trwałych relacji, jakie powstają między ludźmi dla funkcjonowania czasopisma naukowego. Miejmy nadzieję, że ten niezwykle ważny wymiar prowadzenia czasopisma naukowego w dobie powszechnej parametryzacji i ewaluacji badań oraz czasopism naukowych nie umknie naszej uwadze.

Marek Smolak
Redaktor naczelny